

МЕТРОПОЛАТА СО ДВОСТЕП

Досегашната фактичка ситуација ја стави Република Македонија на топ-листата на најцентрализираните земји во Европа.

Пишува:
Жаклина МИТЕВСКА

Од јули 2005 година стапува на сила Законот за територијална организација на единиците на локална самоуправа, според кој се предвидува пренесување на ингеренциите од државно на локално ниво. Меѓутоа, за граѓаните на оваа држава остануваат неразјаснети многу прашања, како што се, кои надлежности ќе бидат пренесени, како ќе се финансираат општините итн.

Всушност, досегашната фактичка ситуација ја стави Република Македонија на топ-листата на најцентрализираните земји во Европа. Факт е дека со Законот кој беше донесен во македонското Собрание во јануари 2002 година, требаше да се променат овие состојби, но еве три години по неговото донесување, ние сè уште немаме вистинска децентрализација. Се надеваме дека до завршувањето на изборниот циклус, 95 отсто од она што е предвидено ќе биде и изменето, дополнето или поднесено во форма на нов закон за да се овозможи имплементација на Законот за локална самоуправа. Всушност, по конституирањето на новите општински совети и, се разбира, инаугурацијата на новите градоначалници ќе почнат да се имплементираат и новите надлежности.

"Факт е дека имаме палета на многу нови надлежности, предвидени со Законот за локална самоуправа. Станува збор за локалниот економски развој, како една надлежност која е сосема нова и која прв пат се сретнува во македонскиот Закон за локална самоуправа, потоа надлежности од областа на заштитата на човековата околина, каде што покрај државата веќе и општините ќе мораат да се грижат за ова прашање, потоа се децентрализираат основното и средното образование, исто така, се децентрализира дел од социјалната заштита, пред сè, установите од предучилишното образование, грижата за децата без родители, грижата за старите лица и уште неколку надлежности од оваа област. Но, т.н. надомест за социјална помош кој се издвојува за домаќинствата останува централна надлежност, а целосно се децентрализираат противпожарната заштита, културата и спортот, иако во однос на културата имаме конфликт со Министерството за локална самоуправа околу установите кои останаа како национални. Во поголема мерка се децентрализира областа урбанизам и планирање. Досега таа надлежност беше поделена меѓу локалната и централната власт или ако условно се земе, 75 отсто од оваа надлежност беше фокусирана на централните власти, додека околу 25 отсто беше надлежност на општините. Сега се менува тој про-

цент, па така, доаѓаме до сосема нов. Сите проблеми од областа на планирањето и урбанизмот ќе се фокусираат на општините и решавањето на овие проблеми ќе биде на општинско ниво. Приближно тоа се основните надлежности кои се децентрализираат, а остануваат оние старите, комуналните дејности кои веќе се децентрализирани со Законот од 1996 година", објаснува Горан Ангелов, претседател на Заедницата на единиците на локалната самоуправа.

ЛИСТА

Кога станува збор за домовите на културата и за примарната здравствена заштита, Ангелов потенцира дека Комисијата за култура и спорт, која функционира во рамките на ЗЕЛС, имала интензивна соработка со Министерството за култура, а со заменик-министерот Мелпомени Корнети биле во постојан контакт. Но, проблемот настанал во моментот кога била објавена листата на институциите од областа на културата, кои ќе го задржат префусот национални.

"Ние - додава Ангелов - воопшто не се согласивме со оваа листа, бидејќи според нашите сознанија требаше да се направи критериум кои се тие институции и врз основа на кои критериуми треба да носат предзнак национални. Голем дел од институциите, кои во принцип дефинитивно се локални, беа прогласени за национални. Мислам дека тоа не ја отсликува реалната состојба во областа на културата. Два пати побаравме од Министерството за култура да ја преиспита одлуката и да донесе сосема поразлична. Исто така, баравме уште еднаш да седнеме и да разговараме

ГОРАН АНГЕЛОВ

врз основа на кои критериуми ќе ја направиме оваа поделба. Секако не треба да го забораваме и притисокот кој го правеа и директорите и вработените во овие институции од областа на културата, плашејќи се да не останат без плати, затоа што во моментот кога се работеше Националната програма, за жал, не постоеше Законот за финансирање на општините и во воздух лебдеше финансирањето на овие институции. Но, со донесувањето на Законот за финансирање на општините, платите на сите вработени во областа на културата дефинитивно се решени. Тоа ќе биде по принципот на блок-дотации т.е. државата ќе трансферира доволно пари за плати на сите вработени во институциите на културата. Во периодот кој претстои ќе мора да се направи ревизија на оваа програма, пред сè, во интерес на општините и на граѓаните. Неспорно е тоа дека Македонската филхармонија е национална, неспорно е и дека Македонскиот народен театар и Универзитетската библиотека се национални, но дали е национална институција - Домот на културата во Дебар?

ЕНА ЛОКАЛНА САМОУПРАВА

Таа нелогичност треба да се отстрани. На пример, ако Домот на културата во мојата Општина Вница е локален, зошто не е локален и во Дебар? Значи, дефинитивно, еднаш засекогаш, некои условно земено етнички предрасуди треба да бидат тргнати од дневен ред во Република Македонија".

Додека, пак, примарната здравствена заштита - како што ни објаснува претседателот на ЗЕЛС, е област која можеби нема да се децентрализира, или, пак, ако се направи тоа ќе биде во многу мал обем.

"Зошто е тоа така, затоа што во тек е приватизацијата на примарната здравствена заштита. Прво ќе се оди на приватизација, а потоа она што ќе остане ќе се децентрализира. Но, ќе се приватизира дејноста, а не објектите. Најчесто, објектите во коишто ќе се извршува дејноста ќе останат во сопственост на државата, а ние бараме тие да бидат пренесени во сопственост на општините. Во фаза сме на разговори, но не само за примарната здравствена заштита. Пред неколку дена имавме средба со премиерот Владо Бучковски и со министерот за локална самоуправа Ризван Сулејмани, при што инсистиравме да се донесе специјален закон, по кој ќе се регулира пренесувањето на имот од државата на општините, бидејќи досега не постоеше таков закон во РМ, туку постоеја само подзаконски акти, уредби, наредби, донесени од страна на Владата".

За граѓаните на нашава држава е нејасно дали општините ќе можат сами да се финансираат и да функционираат. Има успешни фирми во Западна Македонија, што не е случај и со Источна Ма-

кедонија. Па, затоа тие се прашуваат дали тоа значи дека Западна Македонија ќе биде побогата.

Ангелов ни објаснува: "Системот на финансирање на општините може да се подели на два дела: финансирање со т.н. изворни приходи, кои се врзани со имотот, значи имотот како категорија која ја поседуваат граѓаните и компаниите. Ние како граѓани плаќаме данок на имот кој изнесува 0,1 отсто од цената на неговата вредност. Овој данок го плаќаат сите, иако има одредени категории сопственици на имот, особено во ридско-планинските, како и во пограничните подрачја каде што тој не се плаќа. Во иднина целосното администрирање на овој имот ќе биде во надлежност на општината. Значи, секоја општина ќе се грижи за имотното прибирање на средствата. Ни претстојат и комуналните, административните такси, кои ќе бидат во надлежност на општината. Секоја општина ќе си формира свој одбор за финансирање и буџетирање, кој треба да ги изврши сите овие операции за да може да ги собере парите кои се

очекуваат од даночните обврзници. И останува вториот дел на финансирањето т.н. општи дотации и блок-дотации. Општа дотација е онаа која изнесува 3 отсто од вкупно прибраните пари од Данокот на додадена вредност и 3 отсто од персоналните даноци на примања. Блок-дотациите се парите за плати на просветните работници од основното и средното образование, примарната здравствена заштита, социјалната заштита, културата и спортот. Што се однесува до општата дотација, таа на годишно ниво ќе изнесува околу 15 милиони евра за сите општини во РМ. Значи, тие 15 милиони евра ќе им бидат доделени на сите 84 општини и на градот Скопје. Формулата за распределба на средствата сега засега е: 50 отсто според бројот на население и 50 отсто отворен критериум, моментно ќе се оди на територија, на развиеност на општината, итн".

Фактички на овој начин ќе се направи "пеглање" меѓу општините, затоа што и во Западна и во Источна Македонија има развиени и неразвиени општини.

"Но, факт е дека ние од ЗЕЛС не сме задоволни од масата пари која се нуди, затоа што од тие 15 милиони евра кои ќе бидат по пат на општа дотација, ние ќе треба да ги платиме платите на пожарникарите, на луѓето кои ќе бидат трансферирани од Министерството за транспорт и врски и на луѓето од Министерството за финансии и Управата за јавни приходи. Станува збор за околу 1.500 нови луѓе, кои ќе бидат трансферирани од централно на локално ниво. Овие пари ќе бидат доволни за платите на луѓето кои ќе се трансферираат, но факт е дека ќе нема доволно за некаква развојна компонента, која е неопходна за општините да можат да ја извршуваат новата надлежност, а тоа е локален економски развој. Невработеноста во РМ достигнува загрижувачка бројка од 40 проценти и ако општините не преземат некакви мерки и начини да им помогнат на локалните бизнисмени, или на странските инвеститори да влезат токму на нивната територија, мислам дека тешко ќе можат да ја имплементираат надлежноста - локален економски развој", вели претседателот на ЗЕЛС.

Поради тоа, тие бараат од Владата да покрене постапка за изменување и дополнување на новодонесените закони т.е. на Законот за финансирање на општините, каде што се бара да се воведат блок-дотација и за пожарникарите, која, како што вели Ангелов, постоеше речиси во сите работни верзии на овој Закон.

"Во Законот кој влезе во собраниска процедура, едноставно таа беше избришана, дури и во образложението пишуваше дека постои, но факт е дека во тек-

стот, односно во членот со кој се регулира ја немаше. Бараме таа блок-дотација да се врати, односно бараме компензација на градската рента, која беше укината во 2002 година. Со тоа се скрати еден моќен, сигурен и константен извор на приходи на општините. Инсистираме тоа да биде компензирано со воведување на данокот на имот на бизнис секторот, бидејќи сега тој е ослободен од овој данок. Нелогично е ние за сопствените куќи каде што не остваруваме приход, да плаќаме данок на имот, а таму каде што се остварува тоа да не се прави. Ако државата сака глобално да го стимулира бизнисот, нека се откаже од данокот на добивка, или тој да се дели 50:50, со што ќе имаме дополнителни средства. Следната забелешка е околу комуналната такса за улично осветлување, според која општините секојдневно влегуваат во долгови, бидејќи потрошувачката на електрична енергија е поголема отколку што изнесува сметката за комунална такса. Од тие причини бараме една растежлива категорија од 15 до 30 киловат часови, а во согласност со потребите на секоја општина, општинскиот совет да утврди колку таа ќе изнесува".

СРЕДСТВА

Ангелов вели и дека дефицитивно во масата пари сигурно ќе има зголемување на Буџетот на Градот Скопје.

"Факт е дека општините и градот сиги делат приходите, најчесто тоа е 50:50, во зависност од висината на социјалниот данок или комуналната такса. Ако направиме споредба со Белград, условно земено три пати поголем град од Скопје, тој има буџет од 800 милиони евра, а годинашниот за Скопје ќе достигне до 20 милиони евра. Слична е состојбата и во другите општини на територијата на Градот Скопје. Се очекува финансиската состојба да се подобри, но факт е дека гра-

дот Скопје сè уште ги нема решено основните проблеми, со прочистителната станица за фекалните отпадни води, исто така, не се решени и сообраќајните, така што мислам дека тие пари воопшто нема да му бидат доволни на Градот Скопје за да ги реши проблемите од инфраструктурните проекти кои го очекуваат, ако сакаме да го направиме вистинска европска метропола", вели тој.

Во однос на ингеренциите на градоначалникот на Скопје и на градоначалниците на другите скопски општини, претседателот на ЗЕЛС потенцира дека постојат поделени ингеренции. Градоначалникот на Скопје ќе врши избор на директори на средните училишта, додека останатите скопски градоначалници ќе се грижат за изборот на директори на основните училишта. Тоа значи дека меѓу нив постои двостепенa локална самоуправа. "Фактички имаме еден регион, тоа е Градот Скопје, каде што врз основа на Законот за локална самоуправа и член 22 имаме поделба на надлежностите. Градот ќе се грижи за генералниот урбанистички план, додека општините за деталните урбанистички планови. Имаме и една нова надлежност која се овозможи со овој Закон, тоа е формирање јавни претпријатија, кои можат да го одржуваат градскиот зеленило, јавните површини, што досега беше монопол на главниот град. Важно е и тоа што веќе не постои голем конфликт меѓу градот и општините. Во иднина градоначалникот на Скопје и градоначалниците на другите скопски општини ќе бидат должни да седнат на заедничка маса и да разговараат. Досега за тоа не беа должни, можеа да го направат само ако сакаат. Сега со Законот имаат обврска да одржуваат координативни состаноци, на кои ќе ги решаваат сите проблеми, бидејќи сепак градот Скопје е една урбана целина", вели Ангелов.

Во општините каде што процентот на припадниците на етничките заедници е 20 отсто, ќе треба да се вработи и нова администрација. Па, прашањето кое му го уплативме на претседателот на ЗЕЛС, беше: Кој ќе ја плаќа, ако општината не може да ги покрие трошоците. Дали тоа ќе биде на товар на државата?

Ангелов ни одговори дека во оние општини каде што има 20 отсто припадници на заедниците, пополнувањето на работните места во општината ќе биде по пат на преземање на вработените од централната власт, во која има голем дел од вработени кои не припаѓаат на мнозинската заедница, односно припаѓаат или на албанската, на ромската итн. Евентуално, ако на овој начин не бидат пополнети овие работни места, тогаш ќе се вработуваат луѓе кои ќе дојдат условно речено од Бирото за вработување.

За контролата на водите, на пример, изворот Рашче, претседателот на ЗЕЛС потенцира дека условно земено, контролата на Рашче останува проблем на Градот Скопје, односно е под негова надлежност. Водоводот е заеднички, градот ќе се грижи и за водоводот и за канализацијата. Според него, во принцип не би требало да има проблеми околу стопанисувањето со Рашче, тоа си останува национално богатство.

И прашањето на ефикасноста, не само на Советот на градот, туку и на сите општински совети, е прашање кое, пред сè, е во интерес на граѓаните. Од ефикасноста на Советот, независно дали е општински или градски, ќе зависи функционирањето на локалната самоуправа. Затоа, во Законот за локална самоуправа се предвидени неколку механизми, каде што граѓаните ќе имаат и непосредно учество. Тоа е собирајќи на граѓани, граѓански иницијативи и референдумот како највисок облик на граѓанско учество.

"Во оваа прилика - потен-

цира Ангелов - би сакал да им кажам на граѓаните да ги почитуваат овие три институции и да го користат своето право на непосредно учество. Едноставно да ги тераат општинските совети и Советот на Градот Скопје што побрзо да ги решаваат проблемите кои и тоа како се наталожени во изминативе 14 години од егзистирањето на независноста на Република Македонија. Сигурно ќе има судир на мислења во градскиот Совет, бидејќи ќе има советници од различни политички провиниенции, од различни општини, ќе

имаме луѓе кои ќе бидат на советничките листи на политичките партии, кои ќе доаѓаат од некои населени места, но нема да доаѓаат по оној географски принцип, во смисла дека ќе бидат делегирани од различни општини, така што овде лобирањето ќе биде еден од моќните инструменти. Да речеме, дали дел од средствата со кои располага Градот ќе бидат употребени за одредена општина или, пак, за друга. Сепак, останува прашањето на политичко надмудрување и лоби групи, кое и не е толку страшно со оглед на тоа дека вакво нешто има секаде во светот, па дури и во нашава држава".